

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Masallar

Masallar Türk dünyası edebiyatında olduğu gibi Gagauzlar arasında da oldukça yaygındır. Masal türü özellikle Gagauz çocukları arasında fazla rağbet görmektedir. Ortak bir geçmişin izlerini taşıyan Gagauz masal metinlerinde Hristiyanlığın unsurları kadar İslami unsurlar da bulunmaktadır. Türk ve İslam dünyasının bir takım mitolojik varlıkları, örneğin kurt miti, Gagauz masallarında “canavar” olarak yerini almıştır. Ayrıca masallar konularına göre hayvan masalları, büyümlü masallar, yaşayış masalları olarak gruplandırılmaktadır. Hayvan masalları diğer milletlerin hayvan masalları ile ortaklıklar gösterir. Yaşayış ile ilgili masallar Gagauz insanın günlük hayatından sahneler yansıtır. Bütün masallar da olduğu gibi Gagauz masallarında da başlangıç ve bitiş formelleri bulunmaktadır. Gagauz masalları “varmış bir vakit, yokmuş bir vakit” cümlesi ile başlar. Bitiş formelleri ise çok daha çeşitlidir.

Kuyruksuz Tilki¹ Masalı:

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş. Genger küyün kenarında, insandan bir tarafta yaşarmış bir babu. Babunun yokmuş kimseycii. Sade varmış onun bir inecii. Babu sayarmış inää, ama südün taa zeedesini satarmış da alarmış kendisinä tuz-ekmek. Olä da yaşarmış.

Günün birindä, inää sadıktan sora, babu nereyi sa alatlayıp, gitmiş, ama sütlän kofa kalmış kapunun önündä. Bir vakıttan sora babu dönmüş geri, ama kofayı bulmuş boş. Kalmış babu o günü aaç. Bu takım olmuş ertesi günü da, taa sora da. Babu düşünmüş, düşünmüş da esaplamış, kollayıp, annamaa, kim içer bu südü.

Ertesi sabaa babu genä saamış ineyciini da, bu sefer masuz, brakmış kofayı kapunun önündä, ama kendisi saklanmış. Bir da baksa: tilki sürüner kofaya dooru. Sora soker kafasını kofanın içinä da içer südü. Babu hızlı kavramış nacaa da... birdän urup, kesmiş tilkinin kuyruunu.

¹ G. Selcan Sağlık Şahin (2017) *Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Kuyruksuz Tilki Masalı*, Ankara, Grafiker Yayınları, s.28-35.

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Tilki başlamış yalvarmaa babuya:

- Ba-buuu! Versänä kuyruumu! Başka sana zarar yapmaycam. Ver kuyruumu! Vermäsän, bän kahırdan ölecäm, zerä daaya kuyruksuz gitmää ayıp.
- Git başımdan, zararlı! Vermeycäm! Sän, sündük tilki, Neçin içtin benim südümü da aaç braktın beni? Çevir südümü geeri da ozaman kabledecän kendi kuyruunu- üfkeli demiş babu.

Gitmiş tilki koyuna da başlamış ona yalvarmaa:

- Koyun, koyuncuk ver bana biraz süt. Südü verecäm babuya, babu da beim kuyruumu çevirecek.
- Getirsän bana çimen, verecäm süt – cuvap etmiş koyun.

Yok yapmaa. Gitmiş tilki çayıra.

- Çayır, çayırık, ver bana çimen. Bän çimeni koyuna verecäm, koyun verecek süt. Südü verecäm babuya, babu da verecek kuyruumu- annatmış tilki.

Çayır cuvap etmiş ona:

- Getir bana birkaç kız, biraz xoru, kadınca oynasınar üstümdä. Ozaman verecäm sana çimen.

Gitmiş kızlara yalvarmaa. Gene çeketmiş:

- Kızlar, gözäl kızçazlar, gidin oynayın çayırdä çimenin üstümdä bir horuylan bir kadınca da çayır verecek bana çimen. Bän çimeni verecäm koyuna. Koyun bana süt verecek. Bän südü verecäm babuya, babu da kuyruumu çevirecek.

- Getirsän bizä sedef, ozaman oynaycez xoru da, kadınca da- ne istäärsän, cuvap etmişlär kızlar.

Gitmiş tilki kuyumcuya.

- Kuyumcu kardaşım, altın ustası! Ver bana sedef, bän verecäm kızlara. Kızlar oynayceklar çayırdä çimen üstümdä, çayır verecek bana çimen. Çimeni verecäm koyuna, koyun bana verecek süt. Bän südü verecäm babuya, babu da çevirecek benim kuyruumu.
- Getir bana yımırta – demiş kuyumcu. Bän hazırlaycam sedef, kızlara veräsın deyni.

Yok yapsın tilki. Gitmiş tauklara yalvarmaa. Nazlı selän çeketmiş:

- Sevgili taucaklarım! Verin bana yımırta. Bän onnarı kuyumcuya verecäm, kuyumcu da verecek bana sedef. Sedefleri verecäm kızlara, kızlar da çimen üstümdä oynayceklar. Çayır bana çimen verecek, bän da çimeni koyuna verecäm. Koyun bana süt vercek, bän da südü babuya verecäm. Babu sora benim kuyruumu çevirecek – sıradan annatmış tilki.

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

- Getir bizä darı da vercez sana yımırta.

Tilki gitmiş darı tarlasına da başlamış yalvarmaa:

- Tarla, tarlacık! Ver bana darı. Bän dariyı tauklara verecäm, onnar bana yımırta vereceklär. Yımirtaları kuyucuya verecäm, o da bana sedef verecek. Sedefleri kızlara baaşlaycam, kızlar da çayırdı oyun oynayceklar. Çayır bana çimen verecek, bän da çimeni koyuna verecäm. Koyun bana süt verecek, bän südü verecäm babuya, babu da benim kuyruumu çevirecek.

Tarla cuvap etmiş tilkiyä:

- Getir bana su, yısla beni da sora verecäm darı.

Gitmiş tilki dereyä yalvarmış ona ölä:

- Derä, derecik! Maavi şiritçik! Ver bana su tarlatı yıslayım. Tarla bana darı verecek – taukları doyrayım. Tauklar bana yımırta verecek – kuyumcuya götüreyim. Kuyumcu bana sedef verecek – kızları donadayım. Kızlar çayırdı oyun oynayceklar, şennik yapaceklar. Çayır bana çimen verecek – koyunu doyrayım. Koyun bana süt verecek – babuylan ödeşeyim. Babu benim kuyruğumu verecek – tilkiyä benzeyim.

Vermiş derä su tilkiyä, tarlayı sulasın. Tarla darı vermiş – taukları doyrusun. Tauklar yımırta vermiş – kuyumcuya götürsün. Kuyumcu sedef vermiş – kızları donatsın. Kızlar xoru hem kadınca oynamışlar – çayırı hatırlamışlar. Çayır çimen vermiş – koyunu doyrusun. Koyun süt vermiş – babuylan ödeşsin.

Babu kuyruu çevirmiş da tilki daya kaçmış, türküsünü çalarak:

Gittim, gezdim derä boyu Lazari, Lazari,

Derä bana sucaz verdi Lazari, Lazari,

Bän sucazı tarlaya döktüm Lazari, Lazari,

Tarla bana darı verdi Lazari, Lazari,

Bän dariyı tauaa verdim Lazari, Lazari,

Tauk bana gümüş verdi Lazari, Lazari,

Bän gümüşü kuyumcuya verdim Lazari, Lazari,

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Kuyumcu kıza sedef verdi Lazari, Lazari,

Sedefleri kızlar taktı Lazari, Lazari,

Çayırdı da oyun çaktı Lazari, Lazari,

Çayır bana çimen verdi Lazari, Lazari,

Bän çimeni koyuna verdim Lazari, Lazari,

Koyun bana sütçöz verdi Lazari, Lazari,

Südünü bän babuya verdim Lazari, Lazari,

Babu bana kuyruu verdi Lazari, Lazari,

Kuyruu diktim, gözäl oldum Lazari, Lazari,

Bän da kär oradaydım. Tilkiyi izledim daaya kadar. Tilki daaya saklandı, masalcım da patladı.

Gagauz Varyantın Türkiye Türkçesine Tercümesi:

Bir varmış bir yokmuş. Genger köyünün yakınlarında bir nine, insanlardan uzak yaşamış. Ninenin kimsesi yokmuş. Sadece bir ineği varmış. Nine ineğini sağar, sütün fazlasını da satıp kendine tuz-ekmek almış. Böylece yaşayıp gidermiş.

Günün birinde, ineği sağdıktan sonra nine aceleyle bir yerlere gitmiş ama sütü sağdığı kova kapının önünde kalmış. Bir süre sonra nine geri dönmüş ama kovayı boş bulmuş. Nine o gün aç kalmış. Bu olay diğer günlerde de olmaya devam etmiş. Nine sütü kimin içtiğini öğrenmeye karar vermiş.

Ertesi sabah nine yine sağmış ineğini, bu sefer kovayı mahsus bırakmış kapının önüne ama kendisi de saklanmış. Bir de bakmış ki tilkinin biri kovaya doğru sürünüyor. Sonra kafasını kovaya sokup sütü içiyor. Nine hızla nacağı kapmış, birden vurup tilkinin kuyruğunu kesmiş.

Tilki başlamış nineye yalvarmaya:

- Nine? Versene kuyruğumu! Bir daha sana zarar vermeyeceğim. Ver kuyruğumu! Vermezsen ben kahrımdan ölürüm, zira dağa kuyruksuz gitmek ayıp.
- Git başımdan zararlı. Vermeyeceğim. Seni arsız tilki, niçin içtin sütümü de aç bıraktın beni? Sütümü bana geri verirsen kuyruğunu alabilirsin – demiş nine sinirle.

Tilki koyuna gitmiş, başlamış ona yalvarmaya:

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

- Koyun, koyun bana biraz süt ver. Sütü vereyim nineye, nine de benim kuyruğumu versin.
- Bana çimen getirirsen sana süt veririm – demiş koyun.

Yapacak bir şey yok. Tilki çayıra gitmiş:

- Çayır, çayır bana çimen ver. Ben çimeni koyuna vereceğim, koyun bana süt verecek. Sütü nineye vereceğim, nine de bana kuyruğumu verecek – diye anlatmış tilki.

Çayır ona cevap vermiş:

- Bana birkaç kız getir, bir hora², bir kadınca³ oynasınlar üstümde. O zaman sana çimen vereceğim.

Tilki gitmiş kızlara yalvarmaya. Yine anlatmış:

- Kızlar, güzel kızlar. Gidin çayıra da çimenlerin üstünde bir hora bir de kadınca oynayın da çayır da bana çimen versin. Ben çimeni koyuna vereyim, koyun bana süt versin. Ben sütü nineye vereyim, nine de bana kuyruğumu versin.
- Bize sedef getirirsen o zaman horu da oynarız, kadınca da – diye cevap vermiş kızlar.

Bunun üzerine tilki kuyumcuya gitmiş:

- Kuyumcu kardeşim, altın ustası! Bana sedef ver. Ben onları kızlara vereceğim. Kızlar çayırdaki çimen üstünde oynayacaklar. Çayır bana çimen verecek. Çimeni koyuna vereceğim, koyun bana süt verecek. Ben sütü nineye vereceğim. Nine de benim kuyruğumu verecek.
- Bana yumurta getir – demiş kuyumcu. Ben de sana kızlara vermen için sedef hazırlayacağım.

Tilki ne yapsın? Tavuklara yalvarmaya gitmiş. Nazlı bir sesle demiş:

- Sevgili tavuklarım! Bana yumurta verin. Ben onları kuyumcuya vereceğim, kuyumcu da bana sedef verecek. Sedefleri kızlara vereceğim. Kızlar çimen üstünde oynayacaklar. Çayır bana çimen verecek, ben de çimeni koyuna vereceğim. Koyun bana süt verecek, ben de sütü nineye vereceğim. Sonra nine benim kuyruğumu verecek.
- Bize darı getir de sana yumurta verelim – demişler.

Tilki gitmiş darı tarlasına da başlamış yalvarmaya:

- Tarla, tarla! Bana darı ver. Ben darıyı tavuklara vereceğim, onlar da bana yumurta verecekler. Yumurtaları kuyumcuya vereceğim, o da bana sedef verecek. Sedefleri kızlara bağışlayacağım,

² Bir Gagauz halk oyunu.

³ Bir Gagauz halk oyunu.

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

kızlar da çayırdaki oyun oynayacaklar. Çayır bana çimen verecek, ben de çimeni koyuna vereceğim. Koyun bana süt verecek, ben de sütü nineye vereceğim. Nine de benim kuyruğumu verecek.

Tarla cevap vermiş tilkiye:

- Bana su getir, ıslat beni de sonra sana darı vereyim.

Tilki dereye gitmiş, ona şöyle yalvarmış:

- Dere, derecik! Mavi şeritçik. Bana su ver de tarlayı ıslatayım. Tarla bana tavukları doyurmam için darı verecek. Tavuklar bana kuyumcuya götürmem için yumurta verecek. Kuyumcu bana kızları donatmam için sedef verecek. Kızlar çayırdaki oyun oynayacaklar, şenlik yapacaklar. Çayır bana koyunu doyurmam için çimen verecek. Koyun bana nine ile ödüşmem için süt verecek. Nine bana kuyruğumu verecek ki, tilkiye benzeyeyim.

Dere tilkiye tarlayı sulaması için su vermiş. Tarla, tavukları doyurması için darı vermiş. Tavuklar, kuyumcuya götürmesi için yumurta vermiş. Kuyumcu, kızları donatması için sedef vermiş. Kızlar çayırın gönlünü görmek için horu ve kadınca oynamışlar. Çayır, koyunu doyurması için çimen vermiş. Koyun, nine ile ödüşmesi için süt vermiş. Nine, kuyruğunu geri vermiş tilkiye. Tilki de türküsünü söyleyerek dağa kaçmış:

Gittim, gezdim dere boyu Lazari⁴, Lazari,

⁴ Aziz Lazar'dan gelmektedir. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinden olan Gagauzlar bahar bayramı olarak ilkyaz yortusunu kutlamaktadırlar. Bu yortu Şubat ayının son Pazar günü yapıldığı için buna "Aziz Lazar Günü" de denilmektedir. Bu günde Moldova ve Bulgaristan Gagauzları şu türküyü söylerler:

Uçtum gittim, dala kondum Lazare, Lazare,

Dal bana emiş verdi.

Ben emişi ere ektim.

Er de bana çimen verdi.

Ben çimeni koyuna verdim.

Koyun bana kuzu verdi.

Ben kuzuyu beye verdim

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Dere bana su verdi Lazari, Lazari,

Ben suyu tarlaya döktüm Lazari, Lazari,

Bey de bana katır verdi

Pindim gittim Kara-Suya

Kara-Su'da kannar akar,

İki dilber durmuş bakar,

Biri küçük, biri büyük,

Küçüğüne alma attım.

Büyüceğine selam verdim (Arnaut, 2007: 291; Radloff 2015: 209).

Ayrıca Türkiye'de Kofçaz-Kırklareli'de Hıdırellezin bir diğer adı Nazari Şenliği'dir. Nazari günü, hıdırelleze bir ay kala başlayan Perşembe kutlamalarının son günüdür. Nazari gününde çocuklar sabah erkenden evlerinden çıkıp köy meydanında toplanırlar. Kıra gidip, kendilerini çiçeklerle süslerler. Bu halde köye dönüp ev ev dolaşarak bahşiş isterler. Bu sırada aşağıdaki gibi tekerlemeler söylerler:

Oyna nazari, nazari

Şimdi geldi pazarı,

Pazarinin şalvarı,

Beş yumurtaya yalvarı

Ollucak olsun,

Bollucak olsun,

Koca karılar yoğursun,

Genç karılar doğursun,

Nazariye ne gelir,

Bir maşrapa su gelir.

Ollucak olsun,

Bollucak olsun (Ütük 1971:6115; Duymaz 2002:158).

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Tarla bana darı verdi Lazari, Lazari,

Ben darıyı tavuğa verdim Lazari, Lazari,

Tavuk bana gümüş verdi Lazari, Lazari,

Ben gümüşü kuyumcuya verdim Lazari, Lazari,

Kuyumcu kıza sedef verdi Lazari, Lazari,

Sedefleri kızlar taktı Lazari, Lazari,

Çayırdı da oyun oynadı Lazari, Lazari,

Çayır bana çimen verdi Lazari, Lazari,

Ben çimeni koyuna verdim Lazari, Lazari,

Koyun bana süt verdi Lazari, Lazari,

Sütü ben nineye verdim Lazari, Lazari,

Nine bana kuyruğu verdi Lazari, Lazari,

Kuyruğu diktim, güzel oldum Lazari, Lazari,

Ben de hatta oradaydım. Tilkiyi izledim dağa kadar. Tilki dağa saklandı, masalcığım da sabrı tüketti.